

## Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. — К.: Либідь, 2006. — 272 с.
2. Эммонс Р. Психология высших устремлений: мотивация и духовность личности / Пер. с англ.; Под ред. Д. А. Леонтьева. — М.: Смысл, 2004. — 416 с.
3. Ніколаєнко С. М., Законодавчі акти України з питань освіти станом на 1.04.2004 р.: офіційне видання. К.: Парламентське видавництво.
4. Elkins, D. N. (1989). Towards a humanistic-phenomenological spirituality: Definition, description, and measurement. *Journal of Humanistic Psychology*, 28, 5–18.

**ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ  
З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ  
В ОНТОГЕНЕТИЧНОМУ ВИМІРІ****Коваленко Вікторія Євгенівна***к. психол., н., доцент, доцент кафедри здоров'я людини,  
реабілітології і спеціальної психології**Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди  
kovalenkov811@gmail.com*

*У науковій розвідці здійснено аналіз онтогенетичних модально-специфічних закономірностей соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями. Охарактеризовано особливості соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями на стадіях адаптації, індивідуалізації, інтеграції та ранньої трудової стадії.*

*Scientific research analyzes the ontogenetic modal-specific patterns of socialization of children with intellectual disabilities. Peculiarities of socialization of children with intellectual disabilities at the stages of adaptation, individualization, integration and early labor stage are characterized.*

Соціалізація дітей з інтелектуальними порушеннями є однією із актуальних проблем спеціальної педагогіки та психології. Наявність дивергенції біологічного та соціального профілів розвитку при інтелектуальних порушеннях негативно позначається на процесі їх соціалізації, накопиченні їх соціального досвіду (Синьов В. М., 2014; Супрун М. О., Татяничкова І. В., 2020).

Різні аспекти проблеми соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями в спеціальній педагогіці були предметом досліджень

Бистрової Ю. О., Бондаря В.І., Виготського Л.С., Дульнева Г.М., Коломінського Н.Л., Литовченко О. В., Миронової С.П., Синьова В.М., Супруна М. О., Татьянчикової І. В., Хохліної О.П., Шиф Ж.І. та ін. Соціалізація розглядається як процес формування особистості у певних соціальних умовах; процес засвоєння індивідом соціального досвіду, у ході якого він перетворює соціальний досвід у власні цінності та орієнтації, вибірково залучає до своєї системи поведінки ті норми і шаблони, які прийняті у суспільстві (Хохліна О. П., 2011). Проте і на сьогодні актуальними залишаються питання визначення особливостей соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями в онтогенетичному вимірі.

Соціалізація дитини з інтелектуальними порушеннями розглядається як процес і результат засвоєння знань і навичок суспільного життя, вироблення загальноприйнятих стереотипів, норм і правил поведінки, освоєння прийнятих в суспільстві ціннісних орієнтацій, повноцінного включення в стандартні форми соціальної взаємодії та комунікації, що в сукупності повинно забезпечити незалежний спосіб життя, ефективну соціальну та культурну інтеграцію (Синьов В. М., Матвєєва М. П., Хохліна О. П., 2008). Соціалізація являє собою стадіальний процес, який включає стадію адаптації (від народження до підліткового віку), індивідуалізації (підлітковий вік), інтеграції (підлітковий та юнацький вік), ранню трудову стадію (Столяренко Л. Д., 2001).

На стадії адаптації у дитини з інтелектуальними порушеннями виявляється патологічна інертність, зниження інтересу до оточення, або практична його відсутність. Спостерігається зниження емоційної чутливості, здатності до емоційного наслідування, слабка реакція на все нове. Порушення пізнавальної сфери та обмежений життєвий досвід ускладнюють розуміння та адекватне оцінювання життєвих ситуацій. Дітям властивий недорозвиток емоційної та комунікативної поведінки, предметних дій, пізнавальних функцій руки, мовлення, Я-позиції, прагнення до самостійності, потреби в схваленні та підтримці з боку дорослого, у співробітництві з ним (О. А. Єкжанова, О. А. Стребелева та ін.).

Татьянчикова І. В. (2020) вказує, що в молодшому шкільному віці більшість дітей (50%) мають низький рівень соціалізованості, що характеризуються незадовільним загальним самопочуттям, низькою навчальною активністю і високим рівнем тривожності, агресивності та конфліктності, у них домінує пригнічене емоційне тло.

На стадії індивідуалізації більшості дітей з інтелектуальними порушеннями (78, 33%) властиві емоційні переживання, пов'язані з уявленнями про себе. Вони емоційно переживають свій стан, намагаються завоювати повагу і довіру оточуючих, можлива поява депресивного стану. У чверті учнів спостерігаються порушення самооцінки. Недостатня самоповага зумовлює недостатній рівень соціальних домагань підлітків. Частині учнів властива псевдокомпенсаторно завищена самооцінка, яка притаманна підліткам, які мають проблеми у навчанні та поведінці.

Татьянчикова І. В. (2020) вказує, що на стадії інтеграції більшість дітей з інтелектуальними порушеннями мають суттєві труднощі з організацією власного дозвілля, визначенням свого місця у колективі однолітків відповідно до власних індивідуальних здібностей.

На стадії ранньої професійної підготовки більшість дітей демонструють неадекватне розуміння відповідності власних можливостей та здібностей з вимогами професій, які вони хотіли б опанувати (Бистрова Ю. О., 2013).

Отже, вказані особливості процесу соціалізації дітей з інтелектуальними порушеннями в онтогенетичному вимірі вказують на її недостатню ефективність та актуалізують потребу в розробці ефективних психолого-педагогічних технологій для оптимізації цього процесу на кожному віковому етапі.

### Список використаних джерел

1. Синьов В. М. Мультидисциплінарний (медико-психолого-педагогічний) характер діагностики і корекції розвитку особистості при порушеннях процесу соціалізації / В. М. Синьов // Психолого-педагогічні засади розвитку особистості в освітньому просторі: матеріали методологічного семінару АПН України 19 березня 2008 р., — К., 2008. — С. 527–532.
2. Столяренко Л.Д. Основи психології / Л. Д. Столяренко. — Ростов н/Д. : Феникс, 2001. — 704 с.
3. Татьяначикова І. В. Соціалізація дитини з особливими освітніми потребами: поради педагогам та батькам / І. В. Татьяначикова. — Слов'янськ: Видавництво Б. І. Маторіна, 2020. — 161 с.
4. Хохліна О. П. Теоретичні аспекти проблеми психолого-педагогічного забезпечення соціалізації дитини з порушеннями психофізичного розвитку у контексті особистісного підходу / О. П. Хохліна // Людиноцентризм як основа гуманітарної політики країни: освіта, політика, економіка, культура: матеріали Всеукр. Конф., 22 лютого 2011 р. — К. — С. 260–268.